2. Черниш О. М. Тіньова економіка : особливості та шляхи легалізації [Електронний ресурс] / О. М. Черниш // Ефективна економіка. – 2009. – № 3. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=68&p=1. – Назва з екрана.
3. Евтух А. Виды ипотек и возможности их развития в Украине / А. Евтух // Іпотечний ринок в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 груд. 2001 р.). – Київ, 2002. – С. 157–162.
4. Савич В. І. Іпотечне кредитування в Україні: суперечності та тенденції розвитку / В. І. Савич. – Івано-Франківськ : Галицька академія, 2006. – 552 с.
5. Афанасьева Л. В. Институциализация отношений ипотеки : социоструктурный анализ / Л. В. Афанасьева. – Новочеркаск, 2005. – 27 с.
6. Гринько О. Л. Ресурсне забезпечення банківського іпотечного житлового кредитування : монография / О. Л. Гринько. – Севастополь : СевНТУ, 2006. – 273 с.
7. Разумова И. А. Ипотечное кредитование / И. А. Разумова. – СПб. : Питер, 2005. – 208 с.

Запотоцький А. П. – кандидат юридичних наук, здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ОГЛЯДУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

Стрімкий розвиток будівельної галузі в Україні стимулює ринок нерухомості, сприяє розвитку будівельних компаній, корпорацій, покращує інфраструктуру міст і надає нові робочі місця. Така позитивна динаміка розвитку однієї з провідних галузей економіки нашої держави супроводжується значним обсягом різноманітних фінансових операцій, обігом у значних розмірах готівки, матеріальних цінностей, техніки, будматеріалів тощо, стимулюючи розвиток суміжних галузей ринку надання товарів і послуг. Однак поруч із позитивними

тенденціями розвитку сфери існує низка проблемних питань. Так, використовуючи множинність процесів, що відбуваються на об'єктах будівництва, втілюючи злочинні схеми з використанням підроблених документів, печаток, штампів тощо, маючи на меті незаконно привласнити значні суми коштів виділених на будівництво та інші матеріальні цінності, злочинці вчиняють розкрадання, використовуючи прогалини в законодавстві, недосвідченість окремих категорій осіб, корупційні зв'язки, відсутність належного обліку й охорони майна, яке перебуває на буд майданчику, а також інші фактори. Усе вищезазначене в комплексі призводить до того, що кількість злочинів у сфері будівництва щороку зростає, набуваючи дедалі активніше латентного характеру.

Саме тому з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінальних правопорушень, у тому числі й розкрадань у сфері будівництва, у процесі отримання (збирання) доказів або перевірки вже отриманих доказів у конкретному кримінальному проваджені слідчий проводить слідчі (розшукові) дії, порядок і підстави проведення яких зазначено в КПК України.

Аналізуючи судову практику, ми дійшли висновку, що з-поміж усіх слідчих (розшукових) дій огляд є найбільш поширеним, оскільки найчастіше використовується працівниками правоохоронних органів під час розкриття та розслідування кримінальних проваджень, у тому числі стосовно злочинів у сфері будівництва.

Загалом у криміналістиці слідчий огляд прийнято розглядати передусім як родове, збірне поняття, що об'єднує в собі всі види огляду, до яких вдається слідчий: огляд місця події, огляд місцевості або приміщення, огляд предметів, документів тощо [1].

Однак вивчення судової практики щодо кримінальних проваджень стосовно злочинів у сфері будівництва надає можливість дійти висновку, що найбільш поширеним видом огляду під час розслідування досліджуваних злочинів є огляд документів.

Основним завданням огляду документів є виявлення ознак, що свідчать про матеріальне або інтелектуальне підроблення, а також встановлення порушень проектно-

кошторисної документації, допущених забудовником у процесі будівництва [2, с. 140].

У переважній більшості стосовно злочинів у сфері будівництва найчастіше мають місце не матеріальні, а інтелектуальні підроблення. Пов'язано це насамперед із доступністю високоякісних засобів офісної оргтехніки, що дає змогу виконувати необмежену кількість якісних копій та різних варіантів одних і тих самих документів. З огляду на схильність зловмисників до вчинення протидії розслідуванню, зокрема шляхом перескладання підроблених документів, зволікати з проведенням огляду документів не варто, адже це може призвести як до втрати доказової інформації яку містять останні, так і до їх повного знищення.

Також під час проведення слідчого огляду необхідно обстежити документи, у яких відображено фінансово-господарські операції з проведення будівельно-монтажних і ремонтних робіт, наприклад: договори підряду; бухгалтерські документи; фінансово-звітні документи пов'язані з проведенням будівельно-монтажних і ремонтних робіт; документи, що підтверджують наявність у забудовника право на проведення відповідних будівельно-монтажних і ремонтних робіт; документи, що підтверджують наявність у забудовника дозволу на зведення конкретного об'єкта будівництва; документи, що відображають приймання-передачу об'єкта завершеного будівництва та/або факт виконання будівельно-монтажних або ремонтних робіт; проектно-кошторисна документація на кожен з об'єктів будівництва.

У провадженнях стосовно злочинів у сфері будівництва об'єктом огляду також можуть бути різні предмети, а саме:

1) персональні комп'ютери;

2) цифрові носії електронної інформації (жорсткі диски, флеш-карти, компакт-диски);

3) прилади, які зловмисники використовували для виготовлення підроблених документів;

4) інші предмети, які використовуються під час будівництва, мають значення для розслідування та були вилучені з місць проведення будівельних робіт.

Проведення максимально ефективного огляду документів є можливим за умов фіксації таких елементів: 1) основних

реквізитів документа (на чиє ім'я його складено або виписано, де, коли і ким складено та видано); 2) особливостей матеріалу (колір і спосіб виготовлення); 3) детального дослідження змісту тексту; 4) встановлення наявності ідентифікуючих ознак (номер бланка, водяні знаки, порядковий номер, печатки, штампи); 5) наявність виправлень, помарок, пошкоджень, підтирок; 6) спосіб заповнення документа (рукописний чи машинописний); 7) колір використаних барвників; 8) наявність підписів. У разі, якщо огляд документів на місці здійснити неможливо, їх вилучення здійснюють відповідно до ч. 5 ст. 237 КПК України.

Загалом огляд проводять з метою виявлення слідів кримінального правопорушення та інших матеріальних об'єктів, з'ясування обстановки події та встановлення обставин, що мають значення для провадження [3, с. 87]. Під час проведення огляду предметів, призначених для створення, зміни та накопичення електронної інформації, можна виявити: по-перше, ознаки виготовлення різних копій і варіантів документів, наявність ознак підробки; по-друге, виконавця цих документів; по-третє, дату виготовлення та внесення зміни в документи, що мають значення для розслідування. Так, наприклад, встановити факт редагування початкового змісту документів можна шляхом дослідження електронних версій даних документів, створених за допомогою персонального комп'ютера.

Отже, тактика огляду місця події в провадженнях стосовно злочинів у сфері будівництва загалом ґрунтується на загальних криміналістичних рекомендаціях із проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії, однак містить певні особливості, на які слід обов'язково звертати увагу під час розкриття та розслідування вищевказаних кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько- російський і російсько-український) / В. Ю. Шепітько ; за ред. В. Я. Тація. – Харків : Право, 2001. – 560 с.

2. Задерко С. В. Особенности расследования корыстных преступлений в сфере строительства, связанных с

фальсификацией проектно-сметной и отчетной документации : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Задерко Сергей Викторович. – Ростов н/Д, 2013. – 210 с.

3. Кусаинов Д. Ш. Особенности расследования мошенничества в сфере жилищных отношений : дисс. ... канд. философ. наук : 12.00.09 / Кусаинов Дархан Шыныбекович. – Караганда, 2015.– 247 с.

Ігнатюк О. В. – кандидат юридичних наук, здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ РОЗШУКОВИЙ ДІЙ

За уважного вивчення відповідних параграфів КПК Німеччини виявляється цікава особливість: німецький законодавець не проводить чіткої межі між власне оперативно-розшуковим заходом і слідчою дією.

У § 100-а КПК Німеччини наводяться підстави для контролю телефонних переговорів. При цьому назвати перелік цих підстав вичерпним навряд чи можливо, оскільки саме формулювання норми передбачає неоднозначне тлумачення. Окрім того, практично не обмежено і коло осіб, щодо яких може бути прийнято рішення про прослуховування телефонних переговорів [1].

Перелік злочинів, у зв’язку з вчиненням яких проводять контроль телефонних переговорів, загалом традиційний, хоча й є окремі, властиві лише Німеччини, риси, зокрема:

а) злочини проти миру, державна зрада, загроза демократичній правовій державі, видача державної таємниці або загроза зовнішній безпеці;

б) злочини проти оборони країни;

в) злочини проти громадського порядку;

г) ухилення від військової служби, підбурювання або сприяння дезертирству або підбурювання до непокори;

д) злочини проти безпеки військ НАТО, дислокованих на території ФРН».